

Universell utforming av inkluderende byer og transportsystemer

ByBy-seminar 2019, DOGA, Oslo, 26.11.2019

Kjersti Visnes Øksenholt

Forsker II / Seniorforsker

Byutvikling og bytransport

kvo@toi.no

Forskning i bevegelse

Hva er et inkluderende samfunn?

Velferd - knyttet til individet

- Deles inn i tre ulike fundamentale behov: *å ha; å elske; å være* (Allardt 1975)
 - *Å ha er knyttet til et individ sine materielle goder og ressurser.*
 - *Å elske er knyttet til et individ sine sosiale relasjoner, slik som vennskap, kjærlighet og nærhet.*
 - *Å være er knyttet til et individ sin mulighet til selvrealisering.*

Likeverd - knyttet til menneskesynet

- mennesker er grunnleggende like **vs.** mennesker er grunnleggende forskjellige

«Likeverd betyr at alle mennesker har samme grunnleggende menneskeverd, mens likestilling innebærer at alle mennesker skal stilles likt når det gjelder muligheter»

Lid (2013:17)

Fra en individbasert til en relasjonell forståelse av funksjonsnedsettelse

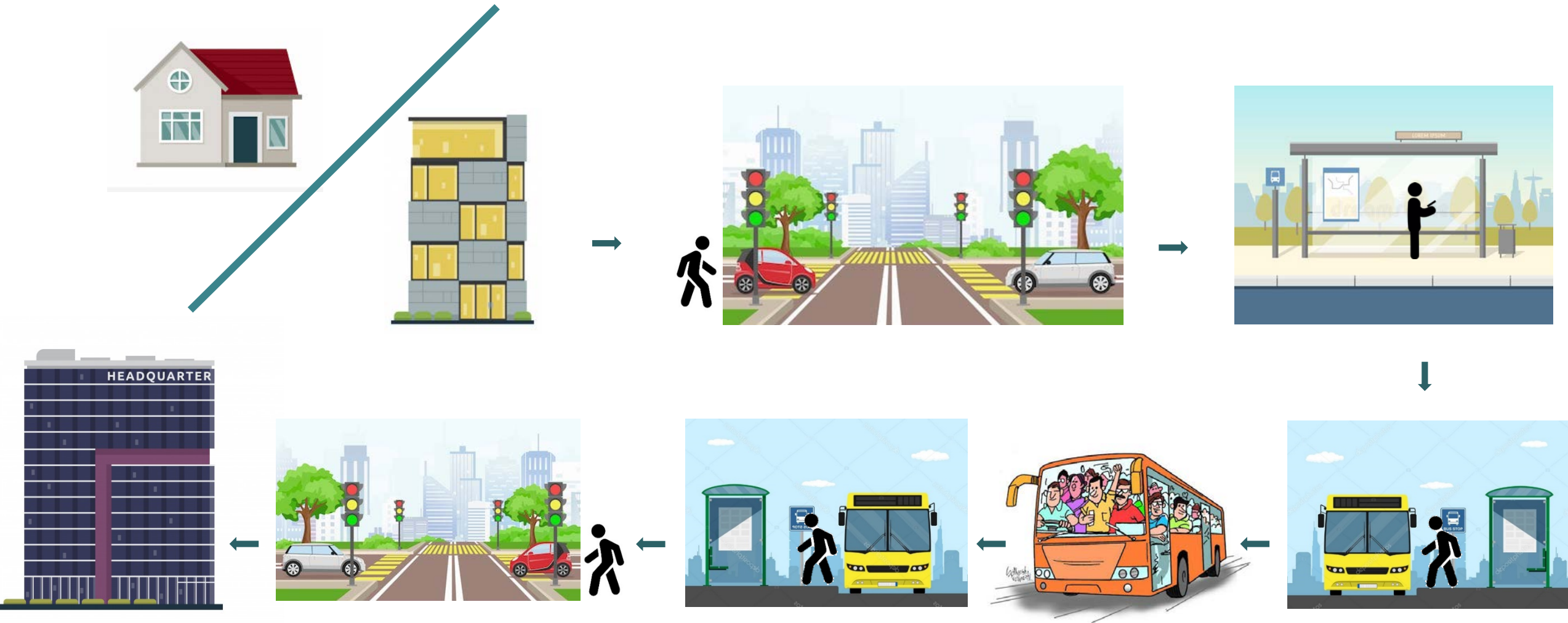

Illustrasjon «Vi er alle forskjellige» av Trond Bredesen

*«Funksjonshemming er et begrep i utvikling.
Funksjonshemming er et resultat av interaksjon mellom mennesker
med nedsatt funksjonsevne og holdningsbestemte barrierer og
barrierer i omgivelsene som hindrer dem i å delta fullt ut og på en
effektiv måte i samfunnet, på lik linje med andre».*

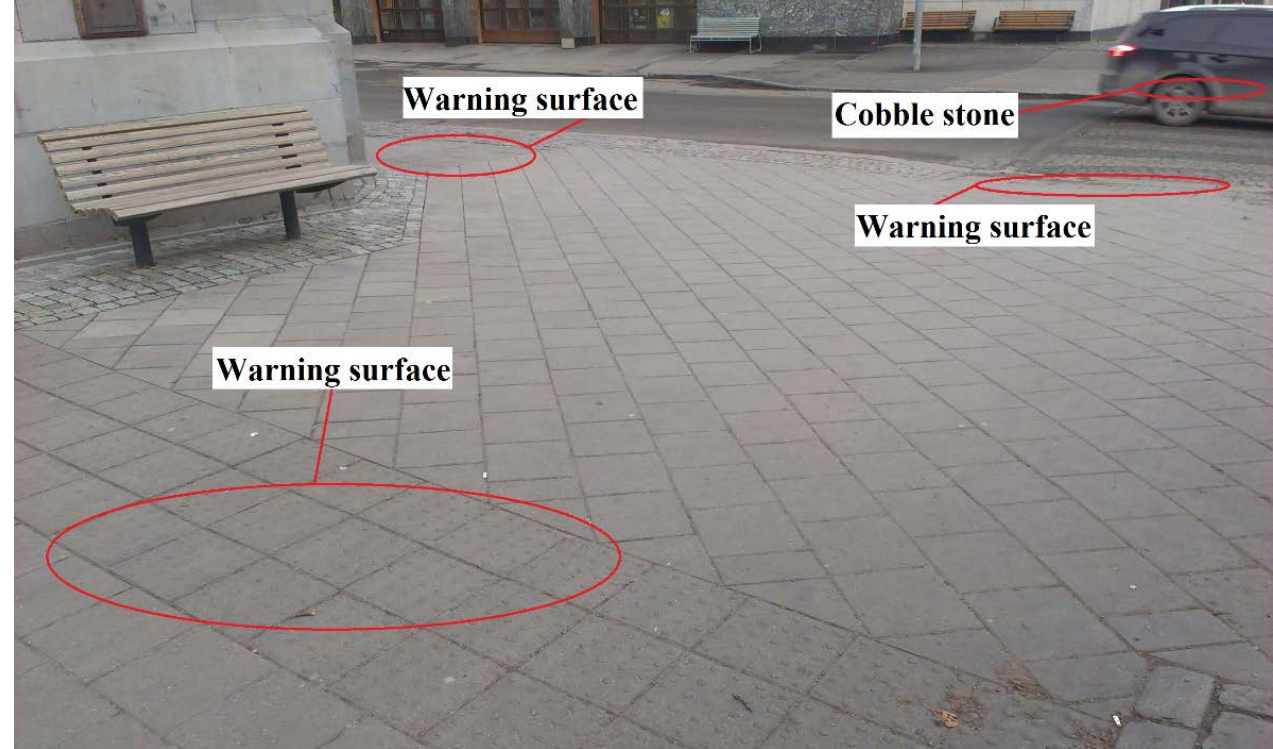
FN-konvensjonen (Barne-, Likestillings,- og Inkluderingsdepartementet 2013:6)

Universell utforming

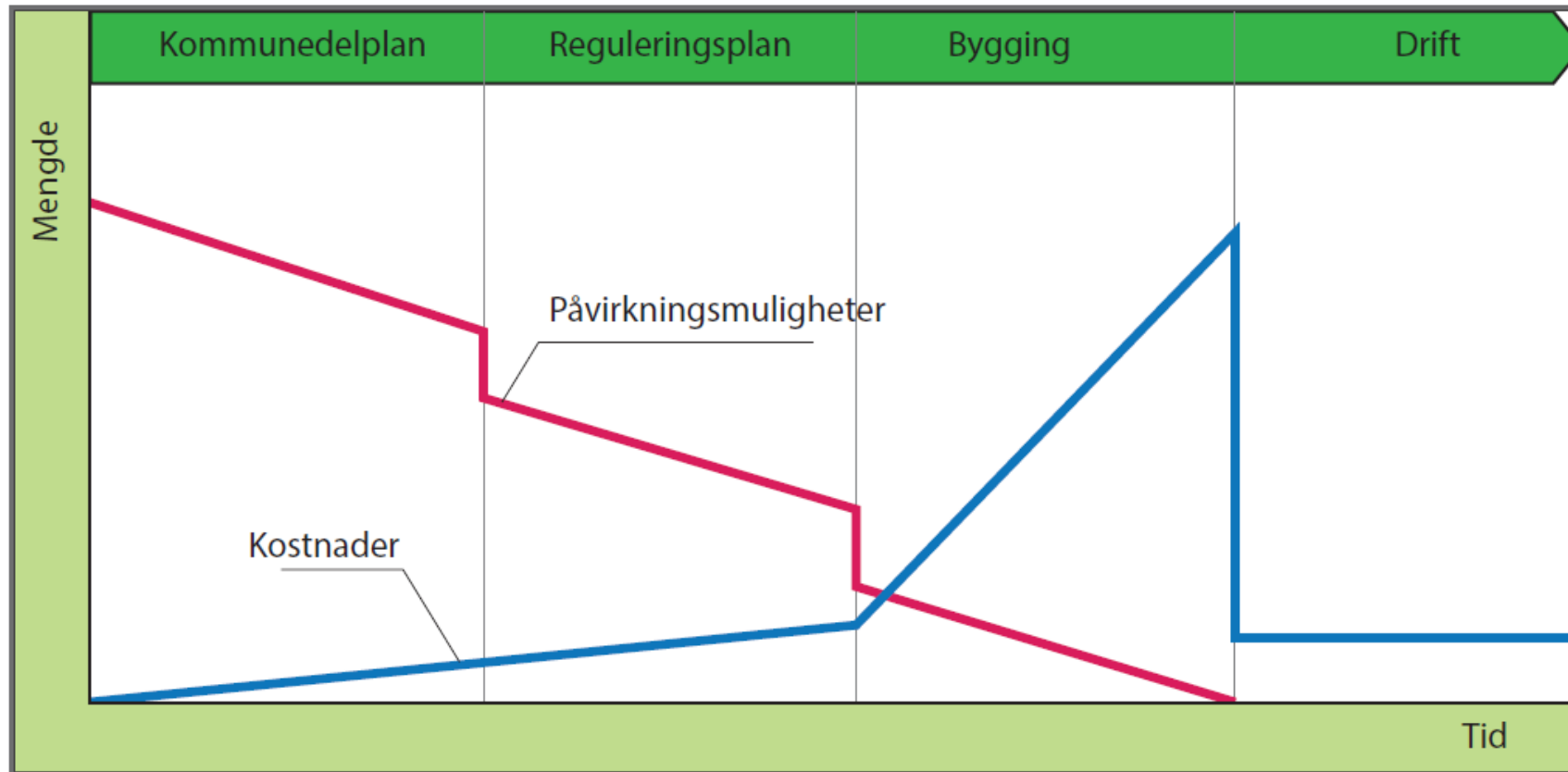

Universell utforming

- 2012-2016:
 - *488 bussholdeplasser og 28 kollektivknutepunkt oppgradert til UU-standard langs norske riksveger (nå også fylkesveger)*
- 2015:
 - *103 av landets 337 jernbanestasjoner status som "tilgjengelig"*
 - *10 stasjoner var «universelt utformet» (+ fire stasjoner forventet å få UU-status)*
- Per september 2019:
 - *over 58 000 stoppesteder i Norge (Entur).*

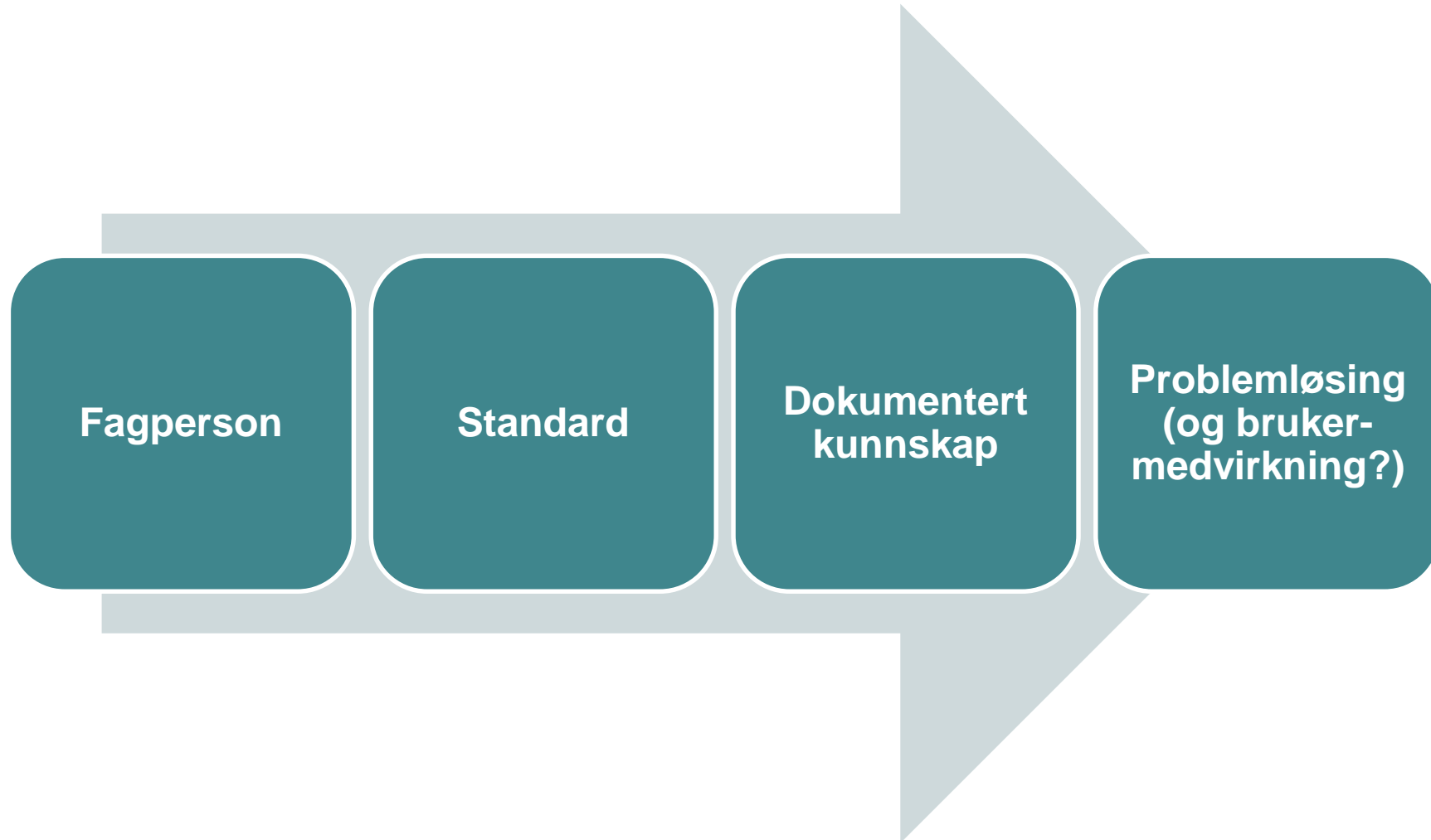

Hvorfor oppstår slike løsninger?

Illustrasjon av henholdsvis påvirkningsmuligheter og kostnader versus tid (Multiconsult Norge AS)

Hvorfor oppstår slike løsninger?

Kunnskap og forståelse

Problemstilling	Skyldes
Mangfold i kilder for kunnskap (er også et gode)	Ulike fagbakgrunner, fagmiljøer og tidspunkt for opparbeiding av kunnskap
Flere bruker relativt gamle veiledere, mv. som gir utdaterte anbefalinger	Utdaterte veiledere korrigeres ikke og tas ikke ut av sirkulasjon
Ikke alle involverte har god kunnskap om hva som skal til for å skape brukbare miljøer	Ulike spesialfelt, kun få er spesialister på dette
De tar utgangspunkt i enkleste løsning og minstekrav i standarder, fremfor å finne den beste løsningen (eks. taktile vs. naturlige ledelinjer)	Mangel på opplæring, lite veiledning om dette
Ulike oppfatninger om hva som er gode løsninger, og det mangler dokumenter å søke hjelp i (komplekse situasjoner)	Mangel på dokumentert kunnskap, mangel på forståelse av faktiske behov, uklare veiledere, etc

Plan- og prosjekterings- prosesser

Problemstilling	Skyldes
Hensyn til brukbarhet kommer for sent inn i plan- og prosjekteringsprosessene	Mangel på kunnskap, organisering av prosessene
Rammer lagt i reguleringsfasen gjør det vanskelig å få til gode, bygde løsninger	For lite fokus på brukbarhet i reguleringsfasen
Brukerne representeres av enkeltpersoner som legger egne vurderinger, erfaringer og behov til grunn	Brukerne skal representere 'sin' gruppe, og må ikke forveksles med profesjonelle rådgivere
Manglende helhet i systemet tilknyttet universell utforming og tilrettelegging	Hver plan har sine grenser
Man klarer ikke å følge kravene som settes og få til god universell utforming alle steder	Den fysiske verden og allerede bygd infrastruktur setter begrensninger

Bruk av standarder, håndbøker og veiledere

Problemstilling	Skyldes
Veiledere, mv. brukes i hovedsak som opplagsverk – kan bidra til at bakenforliggende intensjoner ikke fanges opp	De prosjekterende og andre mener at de kan dette
Vanskelig å finne løsninger på ulike og komplekse situasjoner som veiledere, mv. ikke gir eksempler eller svar på	Verden er kompleks. Veilederne dekker kun få og enkle situasjoner.
Fornuftig bruk av håndbøkene (ikke bokstavelig) kan innebære avvik fra anbefalte løsninger og ulike løsninger	Kreative løsninger kan gi ulike løsninger
Mer fokus på detaljer enn på overordnede prinsipper	Detaljorienterte veiledere, detaljorientert bruk av dem

Går det noen ganger bra da?

Hva er grunnen til at personer med nedsatte funksjonsevner unngår å reise kollektivt?

- Noen få identifiserer tydelig utløsende faktorer
 - *Problemer med billettering, problemer med ombordstigning, mv.*
- Mange opplever usikkerhet når det gjelder kollektivreisen og forventer å møte på problemer underveis.
 - *Basert på tidligere negative erfaringer, men også på generell usikkerhet knyttet til kollektivsystemet og tilbudet.*
- «*Liten tue velter stort lass*»

Universell utforming for alle?

Ulik frihetsfølelse blant ikke-brukerne ut ifra alternative transportløsninger

- Knyttet til muligheten til å reise kollektivt, eller til at de ikke får tilbudet de selv mener de har krav på?
 - *TT-tilbudet oppleves som mangelfullt, og ikke tilpasset individuelle behov*
- Bedre og mer individuelt tilpassede løsninger?

Selv et godt universelt utformet tilbud når ikke alle

Takk for oppmerksomheten!

kvo@toi.no

Referanser

- Tennøy, A., Øksenholt, K.V., Fearnley, N. og Matthews, B. (2013) Evaluering av standarder og praksis for tilrettelegging for synshemmede i transportsystemet. TØI rapport 1260/2013.
- Tennøy, A., Øksenholt, K.V., Fearnley, N. og Matthews, B. (2014) Standards for usable and safe environments for sight impaired. Municipal Engineer, 2015, DOI: 10.1680/muen.13.00043:1-8.
- Øksenholt, K.V. og Aarhaug, J. (2015) Kollektivtransport for personer med nedsatt funksjonsevne – erfaringer fra ikke-brukere. TØI rapport 1433/2015.
- Øksenholt, K.V., Fearnley, N. og Aarhaug, J. (2014) Kollektivtransport for alle - hva vet vi om de som faller utenfor? TØI rapport 1381/2014.
- Øksenholt, K.V. and Aarhaug, J. (2018) Public Transport and People with Impairments - Exploring non-use of public transport through the case of Oslo, Norway. Disability & Society. doi. 10.1080/09687599.2018.1481015